

RCL.DPiO 5604-91/13

ANALIZA
WYROKU TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO
Z DNIA 17 LIPCA 2013 R., SYGN. AKT SK 9/10

I. INFORMACJE O ORZECZENIU:

1. Metryka orzeczenia:

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 lipca 2013 r., sygn. akt SK 9/10. Sentencja orzeczenia została ogłoszona w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 sierpnia 2013 r., pod poz. 905.

2. Sentencja orzeczenia:

Art. 75 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.) /dalej: „k.k.”/ w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości odstąpienia przez sąd od zarządzenia wykonania kary w sytuacji, gdy wobec skazanego ponownie orzeczono karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, jeżeli przemawiają za tym szczególne względy, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

3. Utrata mocy obowiązującej niekonstytucyjnej regulacji:

Przepis art. 75 § 1 k.k., w zakresie wskazanym w sentencji, utraci moc obowiązującą z upływem 18 miesięcy od dnia ogłoszenia sentencji wyroku w Dzienniku Ustaw, tj. w dniu 8 lutego 2015 r.

4. Stan prawny (na gruncie którego wydano orzeczenie):

Art. 75 k.k. określa m.in. sytuacje, w których sąd zarządza obligatoryjnie lub może fakultatywnie zarządzić wykonanie kary. Przepis ten w § 4 przewiduje również maksymalny termin do zarządzenia przez sąd wykonania kary, który nie może przekroczyć sześciu miesięcy od zakończenia okresu próby.

Poddany kontroli Trybunału Konstytucyjnego przepis art. 75 § 1 k.k. stanowi, że sąd zarządza wykonanie kary wobec skazanego, który w okresie próby popełnił podobne

przestępstwo umyślnie, za które orzeczono prawomocnie karę pozbawienia wolności. Wykładnia tego przepisu prowadzi do wniosku, iż w ramach postępowania wykonawczego, w sytuacji, gdy dochodzi do ponownego skazania za przestępstwo podobne, popełnione z winy umyślnej, za które została uprzednio prawomocnie wymierzona kara pozbawienia wolności (w tym również z warunkowym zawieszeniem jej wykonania), sąd zobligowany jest do zarządzenia jej wykonania. Oparte na treści art. 75 § 1 k.k. zobowiązanie sądu aktualizuje się zatem wyłącznie, gdy spełnione są łącznie wskazane powyżej przesłanki. Popełnione przestępstwo musi być więc podobne w rozumieniu art. 115 § 3 k.k., musi mieć charakter przestępstwa umyślnego, zagrożonego karą pozbawienia wolności oraz być popełnione w okresie próby. Inaczej mówiąc, przepis nie może zostać zastosowany, jeśli przestępstwa są inne rodzajowo, penalizowane działanie nie jest umyślne, wymierzona została kara grzywny lub ograniczenia wolności, upłynął okres, o którym mowa w art. 75 § 4 k.k. Wystąpienie którejkolwiek z powyższych przesłanek negatywnych wyklucza zarządzenie wykonania kary przez sąd.

Regulacja odmienna została natomiast zawarta w art. 75 § 2 i § 2a k.k., gdzie pierwszy z przywołanych przepisów przewiduje fakultatywną możliwość zarządzenia wykonania kary, jeżeli skazany w okresie próby rażąco narusza porządek prawny, w szczególności gdy popełnił inne przestępstwo, niż określone w § 1 albo uchylił się od uiszczenia grzywny, od dozoru, wykonania nałożonych obowiązków lub orzeczonych środków karnych. W oparciu o drugi z przywołanych przepisów sąd obligatoryjnie zarządza wykonanie kary, jeżeli okoliczności, o których mowa w § 2, zaistnieją po udzieleniu skazanemu pisemnego upomnienia przez sądowego kuratora zawodowego, jednakże z zastrzeżeniem „chyba, że przemawiają przeciwko temu szczególne względy”.

Ściśle związany z omawianym problemem jest art. 178 § 2 Kodeksu karnego wykonawczego, ponieważ w związku z art. 75 § 1 k.k. umożliwia on odstąpienie od wysłuchania skazanego lub jego obrońcy przed wydaniem postanowienia w przedmiocie zarządzenia wykonania zawieszony kary. W świetle współstosowania tych regulacji, nawet jeżeli skazany przedstawi swoje racje, sąd na podstawie art. 75 § 1 k.k. – nawet w przypadku stwierdzenia pozytywnej prognozy kryminologicznej - zobligowany jest zarządzić wykonanie kary bezwzględnej pozbawienia wolności.

5. Powołany wzorzec konstytucyjny:

Treść zakwestionowanego art. 75 § 1 k.k. oceniona została w świetle art. 45 ust. 1 Konstytucji. Wskazany jako wzorzec oceny przepis Konstytucji wyraża w swej treści prawo do

sądu, na które składają się trzy uprawnienia: prawo dostępu do sądu (prawo do uruchomienia odpowiedniej sądowej procedury), prawo do wyroku sądowego (prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia) oraz prawo do korzystania z rzetelnej procedury sądowej (zgodnej z wymogami sprawiedliwości, jawności i dwuinstancyjności). W świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego sprawiedliwa procedura sądowa powinna zapewniać stronom uprawnienia procesowe stosowne do przedmiotu prowadzonego postępowania. Zgodnie z wymogami rzetelnego procesu uczestnicy postępowania muszą mieć realną możliwość przedstawienia swych racji, a sąd ma obowiązek je rozważyć.

W ramach wykładni tego prawa Trybunał przyjmuje, że treść normatywna pojęcia prawnego „rozpatrzenie sprawy”, zamieszczonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji, obejmuje rozstrzygnięcie o prawach lub obowiązkach jakiegoś podmiotu, na podstawie norm prawnych wynikających z przepisów prawnych. Istotą „rozpatrzenia sprawy” jest prawna kwalifikacja konkretnego stanu faktycznego, zawarta w wydanej normie konkretnej i indywidualnej, skierowanej do określonego podmiotu, z której wynikają określone skutki prawne, tzn. uprawnienia lub obowiązki. Istotne jest, że wszystkie elementy stanu faktycznego dotyczą sprawy konkretnej i tworzą pewną całość związaną z podmiotem, którego uprawnienia lub obowiązki będą określone w wyniku kwalifikacji prawnej stanu faktycznego. Zdaniem Trybunału konstytucyjne pojęcie „sprawy” dotyczy nie tylko wąsko rozumianego postępowania głównego, lecz może także obejmować inne postępowania, w których sąd rozstrzyga o prawach i obowiązkach danego podmiotu. Postanowienie o zarządzeniu wykonania kary ma charakter odrębny od postępowania głównego, w którym sąd rozstrzygnął prawomocnie o winie skazanego, z perspektywy konstytucyjnej oznacza ono wdrażenie jakościowo innej sankcji karnej. Dlatego rozstrzygnięcie w kwestii pozbawienia wolności osobistej jest rozstrzygnięciem o sprawie w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji.

Istota problemu konstytucyjnego w rozstrzyganej sprawie sprowadza się do pytania czy obligatoryjność zarządzenia przez sąd wykonania kary pozbawienia wolności przewidziana przez zakwestionowany przepis nie prowadzi do wyłączenia sądowej gwarancji kontroli merytorycznej przesłanek tej decyzji – w kontekście konstytucyjnie istotnej w każdym stadium decydowania o wolności osobistej, sylwetki kryminologicznej skazanego w konkretnej sprawie.

Postanowienie wydawane na podstawie art. 75 § 1 k.k., choć wydawane w postępowaniu wykonawczym, ma charakter odrębny od postępowania głównego, w którym sąd rozstrzygnął prawomocnie o winie skazanego. Zarządzenie wobec skazanego wykonania kary pozbawienia wolności uprzednio zawieszony oznacza z perspektywy konstytucyjnej wdrażenie jakościowo innej sankcji karnej. Skutkiem takiego zarządzenia jest bowiem

rzeczywiste i zupełne pozbawienie wolności osobistej – wolności dotąd ograniczonej i z reguły obłożonej warunkami (wypełnienie nałożonych obowiązków i podporządkowanie się dozorowi kuratora).

Trybunał Konstytucyjny uznał, że sąd wykonawczy powinien mieć możliwość procesowego badania okoliczności konkretnej sprawy i przy uwzględnieniu domniemania kar wolnościowych (art. 58 § 1 k.k.) sam zbadać, czy istnieją powody dla zarządzenia wykonania wcześniej warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności wobec osoby powtórnie skazanej na karę pozbawiania wolności. Sprawiedliwość procedury sądowej wymaga, aby sądy mogły badać i oceniać okoliczności zindywidualizowanej sprawy. Zdaniem Trybunału, powrót do podobnego przestępstwa umyślnego nie przekreśla zupełnie pozytywnej prognozy kryminologicznej sprawcy, dlatego też nałożenie na sąd obowiązku wdrożenia wykonania warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności stanowi niezgodną z Konstytucją ingerencję w niezależność sędziów.

Zgodnie ze standardami Rady Europy¹, w żadnym stadium postępowania, poprzednie skazanie nie powinno być mechanicznie traktowane jako przemawiające przeciwko oskarżonemu. Zaś automatyczne zarządzenie wykonania zawieszanej kary może prowadzić do niesprawiedliwości, ponieważ uniemożliwia rozważenia, czy przestępstwo było mało szkodliwe dla społeczeństwa i jakie były okoliczności jego popełnienia.

W ocenie Trybunału postanowienie sądu wydawane na podstawie art. 75 § 1 k.k. decyduje o wdrożeniu wobec skazanego jakościowo, rodzajowo odmiennej sankcji karnej, o konstytucyjnie bez porównania większej dolegliwości od pierwotnie orzeczonej. Na podstawie takiego postanowienia dochodzi do pozbawienia wolności. Przesądza to, że w takiej sytuacji sąd, w państwie prawnym, musi sprawować wymiar sprawiedliwości.

Sąd w wyżej przedstawionej sytuacji orzeka o pozbawianiu jednej z najbardziej podstawowych wolności człowieka, czyli wolności osobistej. Wolność ta wymaga, aby sąd wykonawczy, przy orzekaniu o jej realnym pozbawianiu, miał zapewnione minimum kompetencji sądu. Automatyczne stosowanie przez sędziów art. 75 § 1 k.k. ogranicza rolę sądu wykonawczego, przy rozstrzyganiu o zasadniczej zmianie sytuacji prawnej skazanego. Takie ograniczenie stanowi sprzeczną z art. 45 ust. 1 Konstytucji ingerencję ustawodawcy w niezależność sądu.

---

¹ Zalecenie nr R(92)17 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich dotyczące spójności orzekania karnego z 19 października 1992 r.

II. SKUTKI ORZECZENIA:

Trybunał Konstytucyjny odroczył termin utraty mocy obowiązującej zakwestionowanego przepisu o 18 miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw RP (tj. do dnia 8 lutego 2015 r.). W ciągu tego okresu Trybunał zobowiązał ustawodawcę do dokonania nowelizacji, w której określi reguły zarządzania przez sąd wykonania kary, w wypadkach gdy skazany w okresie próby popełni podobne przestępstwo umyślne, za które orzeczona zostanie prawomocnie kara pozbawiania wolności z warunkowym zawieszaniem jej wykonania.

Podejmując taką decyzję Trybunał zauważył również, że orzeczenie o niekonstytucyjności art. 75 § 1 k.k. może mieć wpływ na interpretację przez sądy art. 178 § 2 k.k.w. w wersji obecnie obowiązującej, który nie był przedmiotem kontroli Trybunału w niniejszej sprawie. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, skazany ponownie na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania powinien mieć bowiem możliwość podnoszenia w trakcie postępowania wykonawczego, że za niezarządzeniem wobec niego kary pozbawienia wolności wcześniej warunkowo zawieszanej przemawiają szczególne względy.

Wskutek odroczenia utraty mocy obowiązującej przez niekonstytucyjny art. 75 § 1 k.k. przepis ten w dalszym ciągu funkcjonuje w systemie prawa. Nie oznacza to bynajmniej, że ustawodawca powinien utrzymać w mocy niekonstytucyjne przepisy, aż do upływu 18 miesięcy wskazanych przez Trybunał. Przeciwnie, stan niekonstytucyjności powinien zostać usunięty tak szybko, jak jest to tylko możliwe.

III. WSKAZÓWKI DLA PRAWODAWCY:

Trybunał Konstytucyjny nie sformułował w uzasadnieniu analizowanego orzeczenia konkretnych wskazówek dla prawodawcy. Podkreślił jedynie, w ramach postępowania w sprawie wykonania orzeczonej uprzednio kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszaniem jej wykonania, w przypadku popełnienia w okresie próby podobnego przestępstwa umyślnego, sąd rozpoznający sprawę winien mieć możliwość oceny, czy przeciwko zarządzeniu tej kary nie przemawiają szczególne względy.

IV. WYKONANIE ORZECZENIA:

1. Potrzeba wykonania orzeczenia:

W pkt I sentencji Trybunał określił zakres wadliwości kwestionowanego przepisu, przewidującego bezwzględną obligatoryjność zarządzania przez sąd kary pozbawienia wolności

w przewidzianych warunkach, bez możliwości odstąpienia od jego wydania, w przypadku wystąpienia „szczególnych względów”. Pomięcie w treści przepisu wskazanego zwrotu zdaje się przesądzać o jego bycie w systemie prawa i zasadniczej niedopuszczalności jego stosowania. Zważywszy, iż Trybunał postanowił jednak odroczyć termin derogacji z obowiązującego systemu prawa całego przepisu art. 75 § 1 k.k., istnieje pilna potrzeba podjęcia prac legislacyjnych zmierzających do usunięcia stanu niekonstytucyjności tej regulacji. Brak zakończenia prac ustawodawczych przed upływem określonego przez Trybunał terminu, skutkować będzie brakiem możliwości stosowania uchylonego przepisu, a tym samym brakiem podstawy do zarządzania przez sąd wykonania kary pozbawienia wolności za popełnione, w okresie próby, podobne przestępstwo umyślne, za które orzeczono prawomocnie karę pozbawienia wolności.

2. Podmiot właściwy w zakresie objętym orzeczeniem:

Podmiotem właściwym w zakresie objętym tym wyrokiem jest Minister Sprawiedliwości.

3. Kierunek rozwiązań/brzmienie przepisu:

Mając na względzie przywołane powyżej argumenty zawarte w uzasadnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego, w art. 75 k.k. konieczne jest dodanie regulacji przewidującej, iż sąd zarządzający wykonanie kary za popełnione w okresie próby podobne przestępstwo umyślne, może uzależnić jej niewykonanie od zaistnienia szczególnych względów.

Przyjmując, iż wskazana przez Trybunał konieczność takiej regulacji ma charakter modelowy w zakresie zarządzania wykonania kary pozbawienia wolności, wydaje się uzasadnione rozważenie analogicznego zastrzeżenia odnoszącego się do treści art. 75 § 1a k.k.

Zmiana art. 75 skutkować może dodatkowo koniecznością zmiany brzmienia przepisu art. 178 Kodeksu karnego wykonawczego.

4. Etap prac nad projektem wykonującym orzeczenie:

W chwili obecnej nie toczą się prace legislacyjne nad projektem zmierzającym do wykonania analizowanego wyroku Trybunału Konstytucyjnego.

opr.: T. Golik
tel. 694-62-01

DYREKTOR
Departamentu Prawnego i Orzecznictwa
Barbara Trojanowska-Wysocka
dr Barbara Trojanowska-Wysocka